

КОНЦЕПЦІЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Багатогранність підприємницької діяльності як соціально-економічного явища вимагає постійного удосконалення і розвитку її науково-теоретичних і методологічних засад, тобто глибокого пізнання, системно-образного уявлення і практичної матеріалізації, а отже, уточнення і доповнення положень концептуального підходу до її активізації, що є адекватним сучасним умовам і особливостям функціонування підприємств у трансформаційному середовищі, яким є економіка України. Разом із тим сучасна парадигма, властива процесам перетворення соціально-економічних відносин в Україні, не може ігнорувати тенденції світового розвитку та світової практики підприємницької діяльності, вона має інтегрувати їх у чіткі установки згідно з метою та змістом з урахуванням стану суб'єкта господарювання. Таким чином, досягнутий рівень знань, на основі якого треба формувати концептуальний підхід до активізації підприємницької діяльності, істотно впливає на спрямованість соціально-економічних перетворень і на ефективність підприємницької діяльності.

Розглядаючи сучасні тенденції перебігу підприємницької діяльності, слід зазначити її особливості, що обумовлюють необхідність і зміст концепції її активізації, а саме:

посилення тенденцій консьюмеріза-

ції та соціальної спрямованості управління на споживача, персонал, власників вимагає постійного врахування соціального аспекту в життєдіяльності підприємств;

поступове відмовлення від впливу на споживачів і партнерів, прийняття та впровадження врівноваженої двосторонньої моделі комунікацій при побудові взаємин між суб'єктом і об'єктом управління підприємницькою діяльністю, зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства потребує формування довіри на основі підприємницького типу організаційної культури;

посилення значущості інтелектуального капіталу і людського як його підґрунтя доцільно використовувати як пріоритетні економічні ресурси;

формування організаційної культури, адекватної місії підприємства, його загальній стратегії життєдіяльності, доцільно враховувати для забезпечення ефективності як праці персоналу, так і взаємовідносин із суб'єктами зовнішнього середовища;

інтернаціоналізація теоретичного, методологічного, методичного та науково-практичного забезпечення підприємницької діяльності та процесу управління нею створює підґрунтя для використання надбань світової науки у процесі активізації підприємницької

діяльності.

Активність підприємницької діяльності змінюється залежно від зовнішніх умов, стадії життєвого циклу підприємства та продукції, що випускається, внутрішніх можливостей, цілей, випадкових непередбачених подій. Незважаючи на всі перелічені фактори, підприємницька діяльність є упорядкованим процесом, що здійснюється відповідно до стратегічної спрямованості.

Проведені науково-теоретичні дослідження здобутків економічної науки із проблем активізації підприємницької діяльності, управління нею та практики роботи провідних зарубіжних і вітчизняних промислових підприємств довели, що існуючі концепції підприємницької діяльності суб'єктів господарювання не повною мірою відповідають умовам сучасного економічного простору, які характеризуються мінливістю, високою ризикованістю, значним впливом соціальних факторів, провідною роллю інформації та інтелектуального капіталу як основних виробничих ресурсів. Це зумовило об'єктивну необхідність подальшого удосконалення концептуальних засад активізації підприємницької діяльності, які б відповідали вимогам сьогодення, згідно з новою парадигмою управління соціально-економічними об'єктами у трансформаційній економіці на шляху до побудови постіндустріального суспільства.

Певним внеском у розвиток науково-теоретичних і методологічних засад підприємницької діяльності є обґрунтована і розроблена концепція щодо її активізації для промислових підприємств, що враховує всі наведені особливості й базується на методології прийняття рішень, системному аналізі, новій інституціональній та поведінковій

економічних теоріях, а також на сучасній теорії підприємства, що відповідають наявним соціально-економічним умовам функціонування суб'єктів господарювання в Україні. Її основні положення полягають у нижченаведеному.

1. Сучасне підприємство являє собою складну відкриту соціально-економічну систему. Підґрунтям його функціонування і розвитку є активізація підприємницької діяльності, яка відрізняється різним кількісно-якісним рівнем її перебігу, що притаманний суб'єкту господарювання на всіх стадіях його життєвого циклу.

Відкритість підприємства полягає у тому, що воно як само впливає на зовнішнє середовище, так і знаходиться під його впливом. Зовнішнє середовище є неоднорідним і являє складну, мінливу за позицією своїх складових, по відношенню до суб'єкта господарювання, структуру, що характеризується існуванням як середовища прямого впливу, так і опосередкованого. Такий розподіл є об'єктивною необхідністю у зв'язку із нестаціонарністю і складністю процесів, які притаманні трансформаційній ринковій економіці постіндустріального суспільства, коли суб'єкти зовнішнього середовища впливають на перебіг подій інформаційно, а об'єкти впливу мають приймати таку інформацію до обов'язкового виконання або враховувати її на свій розсуд залежно від важливості її впливу на підприємницьку діяльність і статусу суб'єкта – інформаційного джерела. Таким чином, ознакою розподілу зовнішнього середовища на дві множини є обов'язковість урахування спрямованих від них інформаційних потоків до суб'єктів господарювання: обов'язковість властива середовищу прямої дії, а індикативність – опосередкованому середовищу. Це

дозволить підприємству діалектично враховувати вплив інформаційних джерел і взаємодіяти з ними, бо останні мають властивість мігрувати між двома означеними середовищами і створювати пульсуючі інформаційні центри впливу (або взаємодії), що дозволяє власникам і менеджерам селективно відбирати інформацію, зосереджуючи свої зусилля на стратегічних напрямках розвитку.

Підприємство у процесі життєдіяльності доцільно розглядати за двома складовими: соціальною та економічною. Соціальна характеризує як внутрішні взаємозв'язки між членами колективу (персоналом), так і зовнішні – між підприємством і реальними й потенційними партнерами і споживачами, органами державного управління та місцевого самоврядування, територіальною громадою, міжнародною спільнотою. Оскільки рішення щодо активізації підприємницької діяльності, її сприяння приймають конкретні особи, підприємство повинно враховувати їх потреби, інтереси, стереотипи мислення для створення позитивних гармонічних взаємовідносин.

2. Підприємницька діяльність є основою розвитку економіки в цілому та ринкових відносин зокрема. У процесі її здійснення необхідно дотримуватися паритетного врахування економічних та соціальних інтересів усіх суб'єктів ринку, що полягає в раціональному використанні економічних ресурсів і соціальній спрямованості отриманих результатів. Відмінною рисою запропонованого положення є акцент на рівноправному цілепокладанні в економічному й соціальному векторі. Але інтенсивність цих векторів на різних етапах життєвого циклу підприємства має відрізнятися. Соціальний вектор тільки тоді може бути проявлений повною мірою, коли економічні результати підприємницької діяльності

дозволять отримувати чистий прибуток не менше середньогалузевого рівня. Тільки в цьому разі у підприємства з'являться вільні кошти на утримання соціальної сфери, можливість спрямовувати кошти на спонсорську допомогу, що ще більше підтримає імідж підприємства як активного учасника розбудови ринкових відносин і підвищення добробуту територіальної спільноти.

3. Для активізації підприємницької діяльності доцільно визначитися із сутністю даного поняття і його відміною від категорії підприємництва. Підприємництво являє собою явище і процес щодо відновлення економічного середовища за рахунок посилення його інноваційного характеру, у той час як підприємницька діяльність є системою дій щодо досягнення цілей розвитку ринкового суб'єкта в соціальному й економічному аспектах. Підприємництво дозволяє здійснювати певну діяльність із продажу товарів, виконання робіт, надання послуг, а також одержання доходу від використання майна. Його основними рисами є ініціативність, самостійність, систематичність, творчий, інноваційний, ризиковий характер, цільова спрямованість одержання прибутку, соціальна відповідальність. Саме інноваційність і дуальна спрямованість на соціальний та економічний вектори є підґрунтям успіху підприємництва як діяльності та явища, що характеризують новий тип господарювання. Але не кожна нова справа є підприємництвом. Тільки підприємницькій діяльності як системі певних дій завдячує підприємство щодо своїх успіхів. Ця діяльність пов'язана з ефективним використанням факторів виробництва для їх економічного зростання та задоволення потреб окремих громадян і суспільства в цілому. Забезпечення ефективності можливе на

основі активного використання наявних факторів і залучення нових за критерієм доцільності для досягнення виявленої компетентності підприємства.

4. Активність підприємницької діяльності є наслідком стабільного функціонування підприємства і головним критерієм його розвитку. Активність соціально-економічних процесів полягає у збільшенні як обсягів, так і темпів кількісно-якісних показників господарювання у часі та просторі. Важливо відмітити, що на різних етапах життєвого циклу підприємства активність використання різних видів економічних ресурсів і здійснення напрямів діяльності є неоднаковою. Так, на стадії становлення найбільшою активністю використання мають відрізнятися трудові, інноваційні й фінансові ресурси, на етапі зрілості – матеріальні, на етапі занепаду – інноваційні щодо видів діяльності. Практика господарювання підприємства підтверджує необхідність пильної уваги підприємців до активності організаційної, виробничої та пошуково-інноваційної діяльності (особливо у напрямі пошуку нових технологій) відповідно до зазначених етапів життєвого циклу.

Узагальнені переважні складові активності, які є напрямками її забезпечення, доцільно подати у такій сукупності: виробництво, організація, інноваційна спрямованість економічних ресурсів (фінансових, трудових, технологічних).

5. Підприємницька діяльність як система дій виконує певні функції, що є виявленням її сутності. Оскільки, як було доведено у першому положенні концепції, підприємство є відкритою соціально-економічною системою, його діяльності притаманні функції, що розподілені на дві складові: економічну і соціальну. Для економічної, або раціональної, складової характерні такі функції, як ресурсна, управлінська,

інноваційна, ризикова. Для соціальної складової – стимулююча та комунікаційна функції.

6. Підприємницька діяльність у процесі своєї активізації має здійснюватися за певними правилами, які є принципами її здійснення. Усі принципи доцільно поділити на дві групи: законодавчу й управлінську, що пов'язано, перш за все, із тим, що ця діяльність може активно здійснюватися тільки в рамках закону, є складною та вимагає управління. До основних принципів законодавчої групи щодо регулювання підприємницької діяльності необхідно включити ті, що задекларовані у законодавчих актах (свобода підприємницької діяльності, юридична рівноправність усіх форм власності, вільність конкуренції та обмеження монополістичної діяльності, одержання прибутку як мети підприємницької діяльності, об'єднання приватних і суспільних інтересів, державне регулювання). До групи управлінських принципів доцільно включити такі принципи, що характерні для сучасних умов господарювання, а саме: обмеженої раціональності, паритету інтересів, саморозвитку, відносної ефективності, креативності. Зазначені принципи другої групи відповідають системному підходу до тлумачення підприємницької діяльності. Так, принцип обмеженої раціональності враховує суб'єктивні інтереси власників, менеджерів, партнерів та споживачів, дії яких можуть обмежити цільову функцію максимізації прибутку підприємства. Принцип паритету інтересів ґрунтується на положенні про підприємство як соціально-економічну систему. Принцип саморозвитку забезпечується відкритістю підприємства як кібернетичної системи. Відносна ефективність забезпечується врахуванням непередбачуваних ризикових ситуацій. Принцип креативності є одним із головних для

забезпечення активізації підприємницької діяльності, в основі якого лежить нетрадиційність і творчість ідей щодо її розвитку, яка межує з інноваційністю, але відрізняється від останньої тим, що в ній не присутні імітаційні ідеї щодо трансформації бізнесу, як це притаманне імітаційним інноваціям.

7. Активність підприємницької діяльності зумовлюється сприятливістю внутрішнього та зовнішнього підприємницького середовища, відмінністю якого є врахування: соціально-економічної ситуативності перебігу чинників впливу, рівня розвитку базового середовища життєдіяльності, тобто чинників прямого впливу, наявності інфраструктурної підтримки та високоінтегрованого підприємницького співтовариства. До основних внутрішніх умов формування підприємницького середовища варто віднести: регуляторний режим, податкову політику, правову захищеність підприємця, рівень монополізації внутрішнього ринку, ємність внутрішнього ринку, можливість формування стартового капіталу, наявність діючих моральних і матеріальних стимулів для здійснення інноваційної діяльності, науково-технічний рівень виробництва, імідж підприємства, якість системи управління підприємством, компетентність вищого менеджменту на підприємстві, якість робочої сили. Як зовнішні умови формування підприємницької діяльності доцільно виділити такі: економічні (стан національної економіки, рівень і темпи інфляції, коливання курсу національної валюти, умови одержання кредиту, рівень і динаміка цін, рівень реальних доходів населення, рівень безробіття); політичні (імідж країни, ефективність реалізації концепції економічних перетворень і програми здійснення реформ); інформаційні; соціально-психо-

логічні (ставлення населення до підприємництва); екологічні (зміна кліматичних умов, стихійні лиха, екологізація виробництва, техногенні катастрофи); міжнародні (стан світової економіки, глобалізація економічного розвитку, посилення взаємозалежності національних економік, розвиток регіональних інтеграційних процесів, загальносвітове науково-технічне середовище, політика міжнародних фінансових організацій); історичні. Ці умови різні за своєю природою, напрямками і періодами дії, мірою впливу на кількісні та якісні характеристики підприємницької діяльності. Вони визначають вибір напрямів і видів підприємницької діяльності, її масштаби, позиції суб'єктів ринкових відносин.

8. У методологічних засадах підприємницької діяльності доцільно враховувати такі переважні складові зовнішнього підприємницького середовища: економічна, науково-технічна, природно-екологічна, демографічна, соціально-культурна, державно-політична, до яких додатково необхідно включити інформаційну завдяки збільшенню впливу інформації на активність підприємницьких структур. Наведені складові мають безпосередній вплив на вибір видів підприємницької діяльності, напрямів її здійснення, масштаби та позиції суб'єктів ринкових відносин.

9. Щодо активізації підприємницької діяльності у зовнішньому середовищі, такими організаційними формами, які об'єднують інфраструктурні об'єкти й інтегрують суб'єктів підприємницького співтовариства, є міжрегіональні маркетингові центри, що здійснюватимуть такі види діяльності, як організаційну, інформаційну, рекламно-маркетингову, комерційну,

документально-переговорчу, консультативну та методичну.

10. Оскільки підприємницька діяльність є складним процесом, який вимагає злагодженого управління, її активізація можлива на основі використання цілеспрямованих дій, які забезпечують програмно-цільове управління, що має здійснюватися на основі певних закономірностей. До таких закономірностей варто віднести: урахування стану підприємницького середовища, оптимальний взаємозв'язок локальних цілей, комплексність, системність, інформаційну залежність, структурованість, супідрядність критеріїв ефективності підприємницької діяльності. Запропоновані закономірності узгоджені із запропонованим категоріальним апаратом і принципами активізації підприємницької діяльності.

11. Однією із найпоширеніших організаційних форм підприємницької діяльності є малі підприємства. Щодо промислових переробних підприємств, а особливо машинобудування, їх кількість не є значною, що гальмує активізацію підприємницької діяльності у цій галузі. Тому доцільно уточнити перелік переважних напрямів активізації функціонування малих підприємств, відмінністю якого є розгляд підприємницької діяльності як комплексного соціально-економічного явища в регуляторному, фінансово-кредитному, правовому, податковому, інформаційному, інноваційному, науково-освітньому, зовнішньоекономічному аспектах із позицій національної безпеки. Ця пропозиція зумовлена тим, що саме малі підприємства є підґрунтям соціально-економічної стабільності певної галузі, відрізняються гнучкістю інноваційного сприйняття виробництва нових видів продукції та запровадження нових технологій. Сприяння розвитку і

підвищенню ефективності діяльності самоврядних організацій малого підприємництва в подальший період вимагає зваженого системного підходу і має досягатися шляхом: забезпечення сприятливих правових і організаційно-економічних умов самоорганізації малого підприємництва; систематизації та врахування місцевих, регіональних і корпоративних самоврядних організацій малого підприємництва для моделювання схеми їх співпраці та координації зусиль у відстоюванні спільних інтересів; формування у підприємців свідомої потреби у структурній інтеграції та суспільної довіри до організацій підприємців і їх об'єднань; зміцнення взаємозв'язку малого підприємництва з інститутами політичної системи суспільства; створення ефективних механізмів взаємодії органів державної влади із самоврядними організаціями малого бізнесу на принципах соціального партнерства і зворотного зв'язку між владою та підприємцями на всіх рівнях державного управління; залучення самоврядних організацій малого підприємництва до розроблення й обговорення проектів нормативних актів відносно малого підприємництва.

Необхідність вжиття комплексних заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки бізнесу та створення комплексної системи економічної безпеки пояснюється тим, що за сучасних умов економічної самостійності суб'єкти підприємницької діяльності самі визначають свою економічну політику і несуть повну відповідальність за результати своєї господарської діяльності. Метою комплексної системи економічної безпеки є недопущення або зведення до мінімуму впливу зовнішніх і внутрішніх загроз власності та працівникам суб'єкта підприємництва, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим

ресурсам, на основі реалізації розробленого комплексу заходів економіко-правового й організаційного характеру. До основних завдань комплексної системи економічної безпеки підприємницької діяльності на рівні окремих суб'єктів господарювання слід віднести: захист співробітників, майна суб'єктів підприємницької діяльності, законних прав і комерційних інтересів від протиправних посягань із боку конкурентів і кримінальних угруповань; збір, аналіз та оцінка інформації про партнерів, конкурентів, клієнтів, інших фізичних та юридичних осіб для вжиття превентивних заходів і попередження реальних та можливих загроз економічній безпеці; забезпечення збереження матеріальних цінностей, коштів та відомостей, що становлять комерційну, банківську й іншу таємницю, яка охороняється законом; організація навчання персоналу підприємств та контролю щодо дотримання ним відповідних вимог, норм та правил, спрямованих на забезпечення економічної безпеки; розроблення інструкції про допуск персоналу фірми до роботи з документами, що містять комерційну, банківську чи іншу таємницю. На державному рівні необхідне сприяння вдосконаленню законодавчої бази щодо забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, розроблення системи взаємодії правоохоронних органів зі службами безпеки підприємств, формування та зміцнення у складі правоохоронних органів підрозділів, що спеціалізуються на вирішенні завдань захисту підприємництва. Реалізація розглянутих напрямів сприятиме прискоренню розвитку малого підприємництва, ефективному використанню його потенційних можливостей.

12. Активізація підприємницької діяльності забезпечується побудовою підприємницької організаційної культури, відмінністю якої є її розгляд як сукупності поведінкових характеристик, які властиві індивідуумам і підприємству, забезпечують їх здатність до особистісного й організаційного самооновлення. Підприємницька культура має виконувати такі функції, як: охоронна, комунікативно-інтегративна, регулююча, консервативна, адаптивна, розвиваюча, трансляційна, інноваційна, управління якістю, орієнтації на споживача, оцінююча, цілепокладання, відтворювальна. Принципи підприємницької культури, що узгоджені з положеннями менеджменту й ураховують її сутність, полягають у такому: системності – визначає розгляд культури як системи взаємозв'язаних елементів, комплексності (з урахуванням впливу психологічних, соціальних, організаційно-економічних факторів, націоналістичності (урахування менталітету), історичності, науковості, ціннісної орієнтації, сценарності ефективності. Напрямами трансформації культури для активізації підприємницької діяльності щодо суверенізації бізнесу та підвищення конкурентності ринкового середовища мають бути: суверенізація держави й бізнесу, що полягають у припиненні можливостей використання владних повноважень для ведення підприємницької діяльності; обмеження можливостей держави втручатися в господарську діяльність суб'єктів підприємництва; зміцнення фінансової незалежності суб'єктів підприємництва за рахунок поліпшення макроекономічних умов його здійснення; підвищення конкурентності ринків щодо створення сприятливих умов для загальної діяльності за рахунок зниження галузевих бар'єрів, розвитку ринкової

інфраструктури, активізації науково-технічної політики, оптимізації зовнішньоекономічної політики; активне проведення антимонопольної політики як відносно обмеження монопольних проявів, так і вирівнювання умов господарювання.

13. Активність підприємницької діяльності залежить від ефективного використання всіх видів економічних ресурсів, але переважну роль щодо її досягнення відіграють трудові ресурси. Для досягнення максимального рівня їх умотивованості доцільно уточнити класифікацію на основі додаткової ознаки «особистісні характеристики», що дозволить урахувати суб'єктивні очікування та особливості трудової діяльності окремих осіб. Щодо системи принципів управління трудовими ресурсами, їх можна поділити на дві групи, що пов'язані з об'єктом (системою управління) і суб'єктом (особливостями наявних трудових ресурсів) підприємницької діяльності.

14. Активізація підприємницької діяльності має ґрунтуватися на основних тенденціях, які притаманні підприємствам галузі щодо використання всіх видів економічних ресурсів. Особливу увагу доцільно приділити прихованим тенденціям, виявити які достатньо складно. Переважним методом виявлення прихованих – латентних тенденцій є багатовимірний факторний аналіз. У той же час важливо визначитися і з напрямками аналізу. Оскільки активність залежить як від наявних ресурсів, так і від можливості їх оновлення, доцільно факторний аналіз застосовувати за двома напрямками: ресурсним (за групами фінансових, матеріальних, трудових ресурсів) та інвестиційно-інноваційним (за групами показників інвестиційної та інноваційної діяльності). Кожен із запропонованих напрямків забезпечує активність діяльності підприємства у

своєму часовому просторі: ресурсний у тактичному, а інвестиційно-інноваційний у стратегічному. Їх поєднання забезпечить комплексність розгляду латентних тенденцій аналізу активності діяльності підприємства й дозволить визначити переважні резерви її забезпечення.

15. Визначення латентних тенденцій дозволить згрупувати підприємства за однорідними сукупностями – кластерами за результатами використання наявних економічних ресурсів. Визначені кластери є підґрунтям для рівнозначної за можливостями інтеграції суб'єктів господарювання та порівняння їх результатів для розроблення односпрямованих дій із забезпечення активності господарювання. Саме із цією метою необхідно розглядати кластерізацію у часі щодо міграції суб'єктів господарювання за кластерами за економічно відокремленими кількісно-якісними характеристиками результатів підприємницької діяльності у двох аспектах: використання їх ресурсних складових та з урахуванням часу, який на відміну від існуючих передбачає розгляд суб'єктів господарювання як багатомірних об'єктів, що характеризуються станом виробничих, фінансових та інвестиційно-інноваційних ресурсів. Результатом дії даних методів є отримання кластерів, які описуються такими характеристиками: щільністю, тобто скупченням точок у просторі даних відносно щільно порівняно з іншими областями простору; дисперсією – ступенем розсіювання точок у просторі щодо центра кластера; розміром кластера, тобто кількістю точок кластера; формою кластера – розташуванням точок у просторі; віддільністю – ступенем віддаленості кластерів один від одного, що свідчить про відмітні характеристики виділених об'єктів.

16. Як доводить світовий досвід підприємницької діяльності, переважними напрямками її активізації є інвестиційний та інноваційний, що ґрунтуються на трьох чинниках за станом: внутрішнього, зовнішнього середовища та інноваційного процесу як об'єкта управління за трьома моделями інноваційного підприємництва: внутрішнього підприємництва, зовнішніх контрагентів, венчурної форми. Основними напрямками розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності у сфері підприємництва мають бути: підвищення інноваційної спрямованості діяльності у фінансово-кредитній сфері, а саме: створення спеціалізованих інноваційних банків, упровадження системи державного страхування кредитів, виданих суб'єктам підприємництва, які розробляють і впроваджують інноваційну високотехнологічну продукцію, тощо; стимулювання попиту на інноваційну продукцію шляхом підвищення вимог до продукції вітчизняного виробництва і стимулювання експорту саме високотехнологічної продукції; формування умов і стимулів для розширення виробничо-технологічної та інноваційної кооперації малих підприємств із суб'єктами великого виробництва; розвиток інфраструктури технічного і технологічного забезпечення малого підприємництва; розроблення багаторівневої системи підготовки та перепідготовки спеціалістів у сфері інноваційної діяльності; формування системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

17. Оскільки підприємницька діяльність є ризикованим видом господарювання, у процесі її перебігу необхідно враховувати підприємницький ризик як із позицій збитків, так і збільшення витрат.

Розглядаючи підприємницьку діяльність, процес, ризик можна розподілити на стартовий (початковий), який виникає на етапі започаткування певного підприємницького заходу, проекту або підприємства загалом, поточний, що характерний для стадії впровадження задумів, і фінальний (кінцевий) – ризик стадії реанімації бізнесу. Доцільно розглядати стартовий ризик у контексті його погодження із прийнятною величиною. Тому факт існування і вплив ризику на підприємницьку діяльність не може слугувати причиною відмови від упровадження проекту, бо його необхідно розглядати як керований параметр, що може бути передбачений, зменшений або усунений. Але з економічної точки зору впливати доцільно лише на ідентифікований (пізнаний) ризик.

Із позиції збитків підприємницький ризик слід розподілити на внутрішній (виробничий, управлінський, фінансовий, інформаційний, матеріальний, трудовий) і зовнішній (законодавчий, споживчий, ціновий, валютний, міжнародний). Усі наведені види ризиків можна визначати кількісно за допомогою системи відносних показників, що характеризують очікувану й імовірну величину негативної зміни факторів нестабільності зовнішніх та внутрішніх чинників, і можуть бути об'єднані у традиційний показник – коефіцієнт варіації. З позицій збільшення витрат на придбання ресурсів, ризик можна враховувати за допомогою ставки їх дисконтування, величину якої слід збільшити згідно з очікуваними змінами умов залучення необхідних обсягів ресурсів для впровадження і враховувати кількісно за допомогою складової ставки дисконтування у показнику очікуваний рівень прибутковості підприємцем.

Таким чином, методологічною основою активізації підприємницької ді-

яльності промислових підприємств є обґрунтована й запропонована концепція, яка є системною, оскільки враховує як внутрішнє, так і зовнішнє середовище підприємства, суб'єктивні очікування й об'єктивні можливості, усі види економічних ресурсів з акцентом на їх найактуальніших складових – інноваційній, інвестиційній і трудовій.

Структурними елементами концепції є різні події, що здійснюються у межах процесу підприємницької діяльності та являють собою дії економічного, організаційного, фінансового, соціального, інформаційно-комунікаційного характеру, які представляють матеріальні й нематеріальні складові. Перші

ототожнюють матеріалізацію підприємницької діяльності, другі полягають у поведінково-мотиваційних відносинах.

Викладені положення концепції активізації підприємницької діяльності суттєво відрізняються від існуючих збагаченням змісту структурних характеристик, їх доповненням, розширенням предметної сфери.

Практичне використання запропонованої концепції вимагає удосконалення та подальшого розвитку методичного забезпечення процесу активізації підприємницької діяльності на промислових підприємствах з урахуванням їх галузевої приналежності.